

## Uz molitvenu zbirku poezije *Gospodinov štíćenik* Maria Bilića

Josip Sanko Rabar\*

Pjesme pjesnika katolika vrlo su raznolike, stilski i sadržajno. Među njima posebno se ističu one koje su eksplicitno duhovne. Tek se dio katoličkih pjesnika može pohvaliti da im se čitava zbirka sastoji samo od takvih pjesama. To ne ide bez manjeg ili većeg obraćenja.

Mario Bilić rođen je 27. ožujka 1963. u Imotskom. Osnovnu školu završio je u Prološcu, Franjevačku klasičnu gimnaziju u Sinju, a na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu diplomirao je hrvatski jezik i književnost. Objavljivao je i objavljuje u mnogim listovima, časopisima i književnoj periodici. Piše pjesme, pjesničku prozu i književne kritike. Nagrađivan je i odlikovan. Pjesme su mu izvođene na Hrvatskom radiju i televiziji. Zastupljen je u zbornicima, leksikonima, monografijama, enciklopedijama, antologijama i školskim udžbenicima. Umirovljeni je satnik Hrvatske vojske. Član je radnik Matice hrvatske i počasni član UHD–a Imotski sokolovi. Član je UHDDR–a, HVIDR–e, Hrvatskog časničkog zbora, Hrvatske uzdanice, Zdruga hrvatske obrane Nikola Šubić Zrinski, Hrvatskog društva katoličkih novinara, Hrvatske akademije za dijasporu u Baselu, Društva hrvatskih književnika i Društva hrvatskih književnika Herceg Bosne.

Do sada su mu objavljene ove knjige: *Peta zapovijed*, NZ MH, Zagreb, 1990, *Knjiga ljubavi*, Albatros, Zagreb, 1998, *Rane zagledane u Nebo*, IMOart, Imotski, 2004, *Imotski sokolovi*, UHD Imotski sokolovi, Imotski, 2006.

U prve dvije zbirke, »Peta zapovijed« i »Knjiga ljubavi«, egzistencijalno pjevanje Marija Bilića tražilo je apsurd patnje i smrti da bi iz najgorega vrcalo ono najbolje: smisao u Bogu. Riječ je o pjesničkim ispovijedima, često očajničkim, koje su tek rijetko, i to u svojim klimaksima, postajale molitve Bogu i mistični uvidi.

Poetski je bio najbolji kad se upuštao u pustolovinu egzistencijalnog samopromišljanja, koja se gdjekad otvarala poetskom susretu s Bogom, ili kada mu je jeremijada nad nepravdom i patnjom postala lapidarna, lucidna i duhovito–kritička.

Prva zbirka pjesama, »Peta zapovijed«, iako više pesimistička od druge zbirke, »Knjiga ljubavi«, ujedno je i bolja. Izvornija je egzistencijalno i poetski. Duševni nemir, čežnja za transcendencijom, kadšto bogati tanahni doživljaji mistične prisutnosti, zamišljenost nad otuđenošću egzistencije, prolaznosti vremena; dok slike vlastite i sveopće sudbonosne istkanosti prerastaju kadšto u hermetičnu ukletu viziju determiniranosti transcendencijom. Odnos prema transcendenciji je dubok, konkretan i ambivalentan; prepleću se čežnja i strah, umiranje i ekstaza, uz poneki paradoksalni obrat. Tišina je smrt i punina, mrak bubri u dan, u misterij strašan i divan. Bilićeve slike su drevne i prirodne, pune živih bića i biljnog života, uz česte personifikacije.

\* Josip Sanko Rabar, književnik, Zagreb

Najčešće je pisao kratkim i lapidarnim stihom, no kadšto je težio gotovo epskoj obuhvatnosti i raspričanosti, a opet se sažimao i do narodne izreke ili bajalice. Oscilirao je između patosa (Otkrivenja) i rijetke blage ironije.

U drugoj zbirci pjesama, »Knjiga ljubavi«, nalazimo teme domovine, žene, majke, kadšto tradicionalistički trošne; pa ako je tu domovina personificirana i preobražena u mitopoetske vizije, personifikacija mu nije osnovni instrument oljuđivanja svijeta u zavičaj; naprotiv, većinom su upravo ljudi akteri toga pjevanja, uz poneku životinju i uvid u njenu duševnost i patnju. Kroz dijelove tijela, ruke ili oko, dopire unutarnji život. Prelazi i u religioznu poeziju.

Mario Bilić Bogu se kadšto obraćao (molitvenim) upravnim govorom, no češće je Bog bio prisutan inkognito, iza različitih prikaza anđela ili simbola transcendencije. Bogu ga je vukla čežnja za nestajanjem, prestankom u transcendenciji, tamo gdje nestaje misao i preostaje samo šutnja. Upravo po bogatoj ambivalenciji sudbine i smisla, u konkretnom bogatstvu slika transcendencije iz koje izviremo i u koju uviremo, ovo se pjevanje ponekad približavalo poetskoj mistici.

Sve je to bio uvod da vam predstavim petu i najnoviju Bilićevu knjigu, izrazito duhovnu i dominantno molitvenu zbirku poezije: *Gospodinov šticećenik* (glavni urednik Božidar Petrač, Alfa d. d., Zagreb, 2006 72 str.)

Ta se zbirka pjesama sastoji od pet ciklusa: »Gospodinov šticećenik«, »Isusova muka«, »Moj prijatelj Krist«, »Bog u čovjeku« i »U pohvalu Spasitelju«.

Prvi ciklus, »Gospodinov šticećenik«, sastoji se od samih molitava Bogu, pisanih upravnim govorom. Ujedno su molitve i ispovijesti; obraća se Bogu govorom ranjene egzistencije žedne Njegove ljubavi i moći zacjeljivanja. Ponekad se osjeti postmoderni manirizam bolne ranjenosti, čak i sakaćenja, kada pjesnik »iskopanih očiju« gleda Boga. Ponekad nailazimo na gradaciju sve dubljeg približavanja Bogu, težnje najintimnijoj blizini, što je još jedan znak autentične vjere. Možemo naići i na misaone poetsko–mistične slutnje: čovjek je ogledalo Boga, u kojem se Bog ogleda.

U drugom ciklusu, »Isusova muka«, nailazimo na poetski govor o Isusu i njegovoj mucu, no to je najvećim dijelom ispovjedni egzistencijalni govor o sebi s unutarnjim odnosom prema Isusu. Isus i njegova muka nama su duboko »unutarnji«. Traju već dvije tisuće godina. I tu ponekad nailazimo na molitve upravljene Bogu. Sebe naziva Isusovim prorokom. Već od prvih zbirki poezije Bilić je pjesnik samilosti prema patnicima, izopćenima, popljuvanima, zlostavljanima, prezrenima, u kojima vidi Krista. Ponekad upravo naglašava ovaj strahotni stav prezira i omalovažavanja: »Isus je u blatu pregažen kao pas«. S druge strane Isus zadnjom snagom pridržava oholog anđela da ne padne u svoju propast. U nekim pjesmama nailazimo na šokantnu čulnost. Bilićeve pjesme »mirišu krvi Isusovom«.

U trećem ciklusu, »Moj prijatelj Krist«, krajnje ekonomičnim i lapidarnim stihom priča o Isusu. I tu možemo ponekad naići na ispovjedne i egzistencijalne pjesme. U jednoj je pjesmi Božji odnos prema čovjeku, odnosno pjesniku, uspoređen s kroćenjem konja. Ta slika, paradoksalno, ne unižava odnos, jer je natopljena ljubavlju, a ujedno i vrlo slikovita i čutilna, čime i bliska duhovnoj istini.

U četvrtom ciklusu, »Bog u čovjeku«, kratkim stihom govori o Bogu u čovjeku, a ujedno su mnoge pjesme ispovjedne. Vlastita je egzistencija otvorena transcen-

denciji. Najviše ima obraćanja Bogu, što je već samo po sebi molitva, a ima i prosidbenih molitava, kao što je molitva za životnu ustrajnost, za duhovni vid, za sebe i za druge, za oprost za svoje krvnike i drugo. Možemo naići na poneki hvalospjev, ali i pjesnički govor o Bogu u odnosu na sebe.

Peti i posljednji ciklus, »U pohvalu spasitelju«, također čine molitve, često prosidbene, i poneki hvalospjev.

Kako vidimo, cijelom zbirkom »Gospodinov štíćenik«, uz poneku ispovijest, govor o Bogu ili hvalospjev, dominira molitva. Uvijek međuosobna, bila refleksivna, prosidbena, meditativna, misaona ili mistična. Eminentno duhovna zbirka, kakva se rijetko nađe čak i u katoličkih pjesnika. Poezija je često dijaloška, kad je riječ o osobnu odnosu pjesnika i Boga, a ponekad i priča o Njemu (Bog u trećem licu). Karakterizira je vrlo ekonomičan i lapidaran stih. Pišući kratke stihove s jednom ili dvije riječi, pjesnik svakoj pridaje težinu. Često su to vrlo kratke pjesme nalik na poslovicu, aforizam ili haiku.

Nažalost, možemo opaziti veliku neujednačenost kvalitete, kao i suvišnu rimu poštapalicu u nekih slabijih pjesama.

Uz simbole mogu se opaziti i neke druge stilske figure česte u mističnoj poeziji: antiteze, mistični paradoksi i oksimoroni (na primjer »neumrlí mrtví«), čak i transcendentna ironija, u pjesmi »Božja providnost«, gdje sa stanovišta transcendentne Ljubavi dobrodušnom ironijom gleda na zemaljsku egzistenciju. No ima i figura kao što su anafore i gradacije, kao i tropa poput sinegdohe i poredbe.

Uglavnom nailazimo na elementarne, prirodne i drevne slike milenijskih raspona, ne samo pod utjecajem starozavjetnih biblijskih slika već i slika opće pradedvne religioznosti i mudrosti.

Na kraju bih se osvrnuo na četiri najbolje pjesme iz zbirke »Gospodinov štíćenik«.

#### *U jami svoga tijela*

izvučen  
iz jame  
svoga tijela  
na te sam  
zalajao  
Gospodine

kriknuo sam  
sa svoje  
golotinje  
prostrt  
pred tobom  
izvučen  
iz jame  
svoga tijela

Ne libi se pisati autentično, riskantno, razgolićujuće iskreno; ne plaši se simbola koji doslovno tumačeni mogu zvučati heretički, kao na primjer dualistički priz-

vuk »iz jame svoga tijela«. No znamo da se simboli uglavnom ne smiju tumačiti doslovno, pa je takva uporaba poetski opravdana. Duboka je iskrenost ranjene egzistencije, koja naravno nije bez grijeha, a niti molitva nije nešto nadljudsko, već je ponekad zaista »lavež i krik«, a kao takva je dubinska, potresna i mnogo vrjednija od rutinskoga površnog moljenja. Ova je pjesma ujedno ispovijest i molitva, ogoljelost pred Bogom.

*Gospodinov štíćenik*

brže nego  
pero piše

brže od  
zmije  
kada u škrip  
ulazi

brže od vapaja  
nevoljnikova  
utekao sam ti se  
Gospodine

i pero  
i zmija  
i nevoljnik

ja sam  
Gospodine

Svoje priklanjanje i bijeg k Bogu, svoje dubinsko pouzdanje u njega, naglašava brzinom toga čina, odnosno, dubokom međusobnom intimnošću i nadom u spasonosno djelovanje Gospodina. Simboli koji karakteriziraju jastvo umjetnika bitno su ambivalentni, a time i konkretni. Bogu se utječe sav; sa svojom grješnošću i nevinošću, nesavršenošću i nevoljnošću juri i skriva se u Gospodinov zagrljaj. U taj vjersko–religiozni spasonosni čin uključeno je i pisanje ove duhovne pjesme, odnosno duhovno stvaranje. Jer pjesnik je pero Boga koji ispisuje ove retke, baš kao i proračunata zmija i nehотиčni stradalnik. Sve je to izraženo drevnim i snažnim slikama te gnomskim i milenijski starim mudroslovnim pjevom, a opet savim svježim i novim, kao najbolja mjesta iz Starog zavjeta ili egipatskih papirusa.

*Isus u školi*

sjedi  
u magarećoj klupi

ocjena mu je  
redovito jedinica

sniženo mu je  
vladanje

optužen je  
za nemoral

a učitelji  
i učenici  
uglas viču:

raspni ga

raspni ga

Ovdje za Bilića, što je karakteristika vrsnog i specifično kršćanskog pjevanja, Isus nije apstraktni nebesnik, već utjelovljeni Emanuel među nama. Stradalnik, baš kako ga vide Franjo Asiški i Majka Terezija. Isus je tu pod našim »šapama«, izranjen od naših ruku; u svakom je ugroženom i zlostavljanom čovjeku. Nailazimo na motiv koji se već ranije javljao u Pjesnika, a to je poistovjećivanje Isusa (ali i sebe) s patnicima, izopćenima i žrtvama agresije, sa zlostavljanima od strane okoline.

I na kraju sjajna pjesma koja na ispovjedni i egzistencijalni način tematizira kratkotrajnost svakog, pa i najduljega povijesnog trajanja, iskazuje ograničenost same povijesti kao takve u odnosu prema beskonačnom, vječnom i nadasve transcendentnom Bogu, a ujedno je i pjesma o njegovoj beskonačnoj i transcendentnoj intimnosti.

*Nitko neće o meni*

nitko neće  
o meni  
kad me jednom  
ne bude  
prosloviti  
ni riječi

prešutjet će me  
moja braća  
i moje pjesme

prešutjet će me  
i sve moje  
ljubavi  
samo će Bog  
zapitan  
u toj šutnji  
glasno  
izgovoriti  
moje ime